

QARORLARNI QO'LLAB QUVVATLASH TIZIMLARI

Onarkulov Maqsadjon Karimberdiyevich*Farg'ona Davlat Universiteti Amaliy matematika va informatika**kafedrası dotsenti*maxmaqsad@gmail.com**Yusupov Mirsaid Abdulaziz o'g'li***Farg'ona Davlat Universiteti Amaliy matematika va informatika**kafedrası o'qituvchisi*mirsaidbek@gmail.com**Kimsanboyeva Shohsanam Mirzohid qizi***Farg'ona Davlat Universiteti Amaliy matematika yo'nalishi 3-kurs talabasi*kimsanboyevashohsanam@gmail.com

Annotatsiya: *Qarorlarni qo'llab-quvvatlash tizimi ma'lumotlarni to'plash va tahlil qilish orqali batafsil ma'lumot hisobotlarini ishlab chiqaradi. DSS oddiy operatsion dasturdan farq qiladi, uning maqsadi ma'lumotlarni to'plash va tahlil qilish emas.*

Abstract: *A decision support system generates detailed information reports by collecting and analyzing data. A DSS differs from a simple operational program in that its purpose is not to collect and analyze data.*

Аннотация: *Система поддержки принятия решений генерирует подробные информационные отчеты путем сбора и анализа данных. DSS отличается от простой операционной программы тем, что ее целью не является сбор и анализ данных.*

Kalit so'zlar: *Qarorlarni qo'llab-quvvatlash tizimi, tizimlarning afzalliklari, ma'lumotlarni to'plash va tahlil qilish.*

Keywords: *Decision support system, benefits of systems, data collection and analysis.*

Ключевые слова: *Система поддержки принятия решений, преимущества систем, сбор и анализ данных.*

Qarorlarni qo'llab-quvvatlash tizimi (DSS "Decision Support System") nima - qarorlarni qo'llab-quvvatlash tizimi (DSS) - bu tashkilot yoki biznesdagi qarorlar, qarorlar va harakatlar kurslarini qo'llab-quvvatlash uchun ishlatiladigan kompyuterlashtirilgan dastur. DSS katta hajmdagi ma'lumotlarni ko'rib chiqadi va tahlil qiladi, muammolarni hal qilish va qaror qabul qilishda ishlatilishi mumkin bo'lgan keng qamrovli ma'lumotlarni to'playdi. DSS tomonidan qo'llaniladigan odatiy ma'lumotlarga maqsadli yoki prognoz qilingan

daromadlar, sotish ko‘rsatkichlari yoki turli davrlardagi o‘tgan ma’lumotlar va inventar yoki operatsiyalar bilan bog‘liq boshqa ma’lumotlar kiradi.

Qarorlarni qo‘llab-quvvatlash tizimi (DSS) - bu ma’lumotlarni to‘playdigan va tahlil qiladigan, keng qamrovli axborot hisobotlarini ishlab chiqarish uchun sintez qiladigan kompyuterlashtirilgan tizim. Qarorlarni qo‘llab-quvvatlash tizimi oddiy operatsiyalar ilovasidan farq qiladi, uning vazifasi faqat ma’lumotlarni yig‘ishdir. Qarorlarni qo‘llab-quvvatlash tizimlari ko‘proq ma’lumotga ega bo‘lgan qarorlar qabul qilish, muammolarni o‘z vaqtida hal qilish va masalalar yoki operatsiyalar, rejalashtirish va hatto boshqarishda samaradorlikni oshirish imkonini beradi.

Qarorlarni qo‘llab-quvvatlash tizimini (DSS) tushunish qaror qabul qilishni qo‘llab-quvvatlash tizimi ma’lumotlarni to‘playdi va tahlil qiladi, ularni to‘liq ma’lumot hisobotlarini ishlab chiqarish uchun sintez qiladi. Shu tarzda, axborot ilovasi sifatida DSS oddiy operatsiyalar ilovasidan farq qiladi, uning vazifasi faqat ma’lumotlarni yig‘ishdir. DSS to‘liq kompyuterlashtirilgan yoki odamlar tomonidan quvvatlanishi mumkin. Ba’zi hollarda u ikkalasini birlashtirishi mumkin. Ideal tizimlar ma’lumotni tahlil qiladi va aslida foydalanuvchi uchun qaror qabul qiladi. Hech bo‘lmaganda, ular inson foydalanuvchilariga tezroq qaror qabul qilish imkonini beradi.

DSS ning xususiyatlari DSS dan foydalanishning asosiy maqsadi ma’lumotni mijozga tushunarli tarzda taqdim etishdir. DSS tizimi foydalidir, chunki u ko‘p turdagi hisobotlarni yaratish uchun dasturlashtirilishi mumkin, barchasi foydalanuvchi spetsifikatsiyalari asosida. Masalan, DSS ma’lumotni yaratishi va o‘z ma’lumotlarini grafik tarzda, prognoz qilingan daromadni aks ettiruvchi chiziqli diagrammada yoki yozma hisobot sifatida chiqarishi mumkin. Texnologiya taraqqiyotda davom etar ekan, ma’lumotlarni tahlil qilish endi katta hajmli asosiy kompyuterlar bilan cheklanib qolmaydi. DSS asosan dastur bo‘lganligi sababli, u ish stoli yoki noutbukda bo‘ladimi, ko‘pgina kompyuter tizimlariga yuklanishi mumkin. Ba’zi DSS ilovalari mobil qurilmalar orqali ham mavjud. DSS ning moslashuvchanligi tez-tez sayohat qiladigan foydalanuvchilar uchun juda foydali. Bu ularga har doim yaxshi ma’lumotga ega bo‘lish imkoniyatini beradi va ularga kompaniya va mijozlar uchun yo‘lda yoki hatto joyida eng yaxshi qarorlarni qabul qilish imkoniyatini beradi.

Qarorlarni qo‘llab-quvvatlash tizimi nima uchun ishlatiladi?

Tashkilotlarda qarorlarni qo‘llab-quvvatlash tizimi (DSS) qaror qabul qilishda yordam berish uchun katta hajmdagi ma’lumotlarni tahlil qiladi va sintez qiladi. Ushbu ma’lumotlar bilan u daromad, sotish yoki inventarni boshqarishi mumkin bo‘lgan hisobotlarni ishlab chiqaradi. Bir nechta o‘zgaruvchilarning integratsiyasi orqali DSS kompaniyaning oldingi ma’lumotlari va joriy ma’lumotlari asosida bir qator turli xil natijalarni berishi mumkin.

Qarorlarni qo'llab-quvvatlash tizimiga misol nima?

Tibbiyotdan qishloq xo'jaligigacha bo'lgan ko'plab turli sohalar qarorlarni qo'llab-quvvatlash tizimlaridan foydalanadi. Bemorga tashxis qo'yishda yordam berish uchun tibbiy klinisyen diagnostika va retseptlar uchun kompyuterlashtirilgan qarorlarni qo'llab-quvvatlash tizimidan foydalanishi mumkin. Klinisyen ma'lumotlari va oldingi elektron sog'liqni saqlash yozuvlarini birlashtirgan holda, qaror qabul qilishni qo'llab-quvvatlash tizimi shifokorga bemorga tashxis qo'yishda yordam berishi mumkin.

Qarorlarni qo'llab-quvvatlash tizimining qanday afzalliklari bor?

Umuman olganda, qarorlarni qo'llab-quvvatlash tizimlari ko'proq asosli qarorlar qabul qilishga yordam beradi. Ko'pincha yuqori va o'rta darajadagi menejment tomonidan qo'llaniladigan qarorlarni qo'llab-quvvatlash tizimlari amaldagi qarorlar qabul qilish yoki kompaniyaning joriy va tarixiy ma'lumotlari asosida bir nechta mumkin bo'lgan natijalarni ishlab chiqarish uchun ishlatiladi. Shu bilan birga, qarorlarni qo'llab-quvvatlash tizimlari mijozlar uchun oson hazm bo'ladigan va foydalanuvchi spetsifikatsiyalari asosida sozlanishi mumkin bo'lgan hisobotlarni ishlab chiqarish uchun ishlatilishi mumkin.

Boshqaruvning yuqori darajalarida ba'zan katta hajmdagi ma'lumotlarni tahlil qilish kerak bo'ladi. Qarorlarni qo'llab-quvvatlash tizimi - bu kompaniya ma'lumotlarini kompilyatsiya qiluvchi va modellashtiradigan algoritmik vosita bo'lib, operatsion menejerlarga ma'lumotni osongina izohlash va asosli qaror qabul qilish imkonini beradi.

Qarorlarni qo'llab-quvvatlash tizimining maqsadi qarorlarni qo'llab-quvvatlash tizimi ma'lumotlarni to'plash va tahlil qilish orqali batafsil ma'lumot hisobotlarini ishlab chiqaradi. Demak, DSS oddiy operatsion dasturdan farq qiladi, uning maqsadi ma'lumotlarni to'plash va tahlil qilish emas. Tashkilotda DSS rejalashtirish bo'limlari, masalan, operatsiyalar bo'limi tomonidan qo'llaniladi, bu ma'lumotlarni to'playdi va qarorlar qabul qilish uchun menejerlar tomonidan ishlatilishi mumkin bo'lgan hisobotni yaratadi. Asosan, DSS savdo proektsiyasida, inventarizatsiya va operatsiyalar bilan bog'liq ma'lumotlar uchun va mijozlarga ma'lumotni tushunarli tarzda taqdim etish uchun ishlatiladi. Nazariy jihatdan, DSS tashkilotdan tortib o'rmon boshqaruvi va tibbiyot sohasigacha bo'lgan turli bilim sohalarida qo'llanilishi mumkin. Tashkilotdagi DSS ning asosiy ilovalaridan biri bu real vaqt rejimida hisobot berishdir. Bu inventarizatsiyani o'z vaqtida (JIT) boshqarishda ishtirok etadigan tashkilotlar uchun juda foydali bo'lishi mumkin.

JIT inventarizatsiya tizimida tashkilot ishlab chiqarishdagi kechikishlarning oldini olish va salbiy domino effektini keltirib chiqarish uchun buyurtmalarni "o'z vaqtida" joylashtirish uchun o'zlarining inventar darajalari haqidagi real vaqt ma'lumotlarini talab qiladi. Shuning

uchun DSS an'anaviy tizimga qaraganda qaror qabul qiluvchi shaxs yoki tashkilotga ko'proq moslashtirilgan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. "Decision Support Systems and Intelligent Systems" by Efraim Turban, Jay E. Aronson, and Ting-Peng Liang
2. Tojimamatov, I., & Doniyorbek, A. (2023). Katta Hajmli Ma'Lumotlar Afzalliklari Va Kamchiliklari. *Образование Наука И Инновационные Идеи В Мире*, 18(6), 66-70.
3. Qodirjonova, N., Tursunova, N., Parpiboyev, N., & Tojimamatov, I. (2023). Bir Kompyuterda Katta Ma'Lumotlar Bilan Ishlash. *Центральноазиатский журнал образования и инноваций*, 2(4), 104-111.
4. Tojimamatov, I., & Xurshidbek, R. (2023). KATTA HAJMLI MALUMOTLARNI QAYTA ISHLASHDA QOLLANILAYOTGAN TEXNOLOGIYALAR: NOSQL, MAPREDUCE, HADOOP, ERP, SAP NOSQL TEXNOLOGIYASI. *ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ*, 18(6), 54-60.
5. Abdul-Azalova, M. Y., & Mamatova, N. M. (2021). Big data technologies in technological and business processes automatization. *Big Data and Advanced Analytics*, (7-1), 50-58.
6. Tojimamatov, I., Mirkomil, M. M., & Saidmurod, S. (2023). BIG DATANING TURLI SOHALARDA QO'LLANILISHI. *ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ*, 18(6), 61-65.
7. Ne'matillayev, A. H., Abduqahhorov, I. I., & Tojimamatov, I. (2023). BIG DATA TEXNOLOGIYALARI VA UNING MUAMMOLARI. *ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ*, 19(1), 61-64.
8. Simon, H. A. (1977). "The New Science of Management Decision."
9. Turban, E., & Aronson, J. E. (2001). "Decision Support Systems and Intelligent Systems."

Foydalanilgan saytlar

1. <https://www.investopedia.com/terms/d/decision-support-system.asp>
2. <https://corporatefinanceinstitute.com/resources/management/decision-support-system-dss/>